

Ewa BITNER
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Wybrane metody dydaktyczne umożliwiające rozwój młodych ludzi i przeciwdziałanie porzucaniu szkół

Synopsis: W artykule zaprezentowano metody dydaktyczne. Reforma szkolnictwa wszystkich szczebli powinna zaspokoić potrzeby każdego ucznia czy studenta. Różnorodność form edukacyjnych pozwala na uzupełnienie odpowiedniej wiedzy i nabycie niezbędnych umiejętności, aby znaleźć swoje miejsce na wymagającym współczesnym rynku pracy.

Słowa kluczowe: formy edukacyjne, kreatywność, szkolnictwo.

Wprowadzenie

Pierwszy Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Polsce po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 roku, według stanu z 31 marca 2011 r.

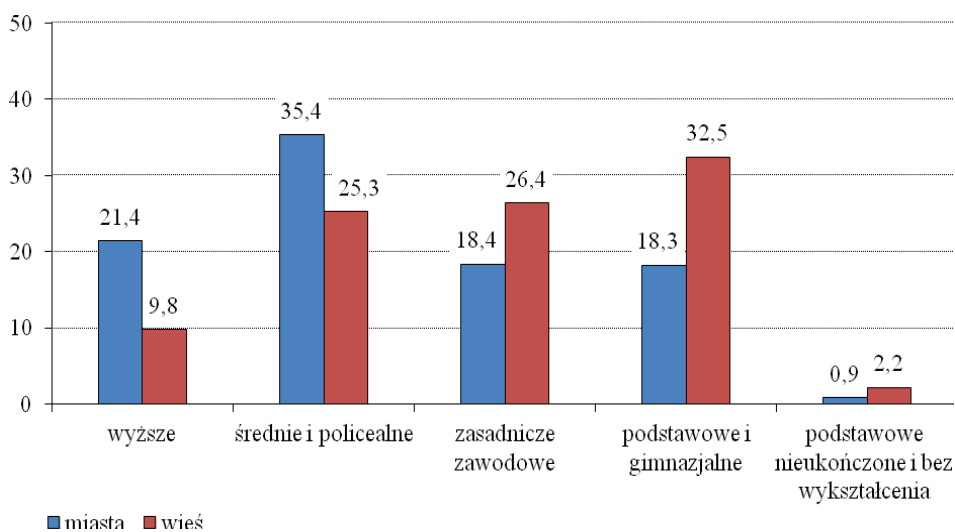
Spis ten między innymi wskazał na poziom wykształcenia ludności w Polsce. Wszystkim osobom w wieku 13 lat i więcej ustalano najwyższy ukończony poziom wykształcenia, niezależnie od tego, czy był on uzyskany w szkole dziennej, wieczorowej czy w systemie zaocznym. Podstawą zaliczenia osoby do danego poziomu wykształcenia było posiadane świadectwo lub dyplom ukończenia szkoły.

Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym w latach, które upłynęły od ostatniego spisu (przeprowadzonego w 2002 roku), jest wzrost poziomu wykształcenia ludności Polski. W okresie międzyspisywym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,2% w roku 2011, tj. o 6,8 pkt. procentowego. Jednak największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 do ponad 16,8% w 2011 roku (tj. 6,9 pkt. procentowego) wśród ogółu ludności w wieku 13 lat i więcej.

W 2011 roku blisko 29% mężczyzn i prawie 34% kobiet ukończyło szkoły średnie lub policealne. Natomiast w roku 2002 absolwentów takich szkół było wśród mężczyzn 27,6% oraz 35,1% wśród kobiet.

Czynnikiem różnicującym strukturę ludności według poziomu wykształcenia jest również miejsce zamieszkania. Na wykresie 1 przedstawiono ludność faktycznie zamieszkałą w wieku 13 lat i powyżej według poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania w 2011 roku. W porównaniu do wyników NSP 2002 zarówno w miastach, jak i na wsiach odnotowano znaczny wzrost osób z wykształceniem wyższym. Według wyników NSP 2011 ponad 21% ludności w miastach i blisko 10% mieszkańców wsi legitymowało się wykształceniem wyższym. W NSP 2002 struktura przedstawiała się odpowiednio: 13,2% w miastach i 4,2% na wsi. W okresie międzypisowym – w odniesieniu do osób o wykształceniu średnim (łącznie z policealnym) – nie zaobserwowano tak znaczących zmian. Niemniej oznacza to, że już przeszło połowa ludności miejskiej posiada wykształcenie co najmniej średnie, natomiast na wsi udział ten wynosi ok. 35%.

Na tle innych krajów Unii Europejskiej Polska wypada dobrze w zakresie wykształcenia ludności oraz wskazuje na prawidłowy system edukacji. Oczywiście należy nadal dbać o jakość kształcenia i otaczać opieką młodzież, która zamierza porzucić szkołę.



Wykres 1. Ludność faktycznie zamieszkała w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia* i miejsca zamieszkania w 2011 r. (w %)

Źródło: dane z GUS.

1. Metody nauczania

Metody nauczania to celowo i systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela z uczniami, który umożliwia uczniom opanowanie wiedzy wraz z umiejętnością posługiwania się nią w praktyce, jak również rozwijanie zdolności i zainteresowań poznawczych uczniów.

Dobór metod nauczania zależy od:

- wieku uczniów,
- treści nauczania – to całokształt podstawowych umiejętności, wiadomości z dziedziny nauki, techniki, kultury, sztuki oraz praktyki społecznej, przewidziany do opanowania przez uczniów podczas ich pobytu w szkole. Treść ta, będąc głównym czynnikiem dydaktycznego i wychowawczego oddziaływania na dzieci, młodzież i dorosłych, powinna odzwierciedlać aktualne oraz przyszłe, przewidywane potrzeby społecznego, zawodowego i kulturalnego życia kraju, a także potrzeby poszczególnych osób,
- celów i zadań pracy dydaktyczno-wychowawczej,
- organizacji i środków, których zamierza użyć nauczyciel.

Każda z metod nauczania zawiera dwa elementy:

- przygotowanie materiału nauczania,
- pracę z uczniami.

Klasyfikacja metod nauczania, ze względu na ciągle pojawiające się nowe, nie jest ujednolicona. Poniżej zaprezentowane zostały wybrane klasyfikacje metod dydaktycznych [3].

Klasyfikacje metod według wybranych autorów opracowań pedagogicznych w Polsce

Podział Cz. Kupisiewicza [2] z dodanymi metodami aktywizującymi:

- metody oparte na słowie: wykład, opowiadanie, pogadanka¹, opis, dyskusja, praca z książką,
- metody oparte na obserwacji i pomiarze: pokaz, pomiar,
- metody oparte na praktycznej działalności uczniów: laboratoryjna, zajęć praktycznych,
- metody aktywizujące: burza mózgów, sytuacyjna, inscenizacji, problemowa itp.

Klasyfikacja metod oparta na koncepcji wielostronnego nauczania-uczenia się Wincentego Okonia²:

¹ Pogadanka polega na rozmowie nauczyciela z uczniem, przy czym nauczyciel jest osobą ukierunkowującą rozmowę. Nauczyciel stawia uczniom kolejne pytania, na które otrzymuje od nich odpowiedzi. Wyróżnia się następujące rodzaje pogadank: wstępną, informacyjną, utrwalającą, kontrolną, przedstawiającą nowe wiadomości.

² Teoria kształcenia wielostronnego – forma kształcenia polegająca na ujmowaniu w procesie nauczania trzech komponentów:

- działalności poznawczej, czyli nabywania wiedzy,

-
- metody asymilacji wiedzy – uczenie się przez przyswajanie: pogadanka, dyskusja, wykład, praca z książką,
 - metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy – uczenie się przez odkrywanie, klasyczna metoda problemowa, metoda przypadków, metoda sytuacyjna, giełda pomysłów³, mikronauczanie, gry dydaktyczne⁴,
 - metody waloryzacyjne – uczenie się przez przeżywanie; metody impresyjne, metody ekspresyjne,
 - metody praktyczne – uczenie się przez działanie, metody ćwiczebne, metody realizacji zadań wytwórczych.
- Klasyfikacja według T. Nowackiego [4]:
- metody nauczania teoretycznego: wykład, pogadanka, dyskusja, opis, opowiadanie, wyjaśnienie,
 - metody nauczania praktycznego: rozwijanie umiejętności, pokaz, ćwiczenie, instruktaż, inscenizacja.
- Klasyfikacja według K. Kruszewskiego [1]:
- metody słowne;
 - metody oglądowe;
 - metody praktyczne;
 - metody gier dydaktycznych.
-

- działalności praktycznej, czyli nabywania umiejętności,
 - strony afektywnej, czyli emocjonalnego nastawienia ucznia do nauki.
- ³ Giełda pomysłów stanowi odmianę metod problemowych i należy do grupy metod gier dydaktycznych. Nazywana jest także burzą mózgow. Służy zachęcaniu uczniów do wymyślenia śmiałych pomysłów dotyczących rozwiązania zadania czy problemu, do wysuwania hipotez. Ma na celu wynalezienie jak największej liczby twórczych pomysłów, często niepowtarzalnych i zaskakujących, zgodnie z zasadą, iż pierwsza myśl jest zawsze najlepsza. Po zebraniu wszystkich pomysłów zostają one przedstawione grupie i poddawane są ocenie. Omawiana metoda traktowana jest jako metoda odroczonej oceny. Oparta jest na intuicji oraz wyobraźni, a także na poniższych ogniwach:
- wytwarzaniu sytuacji problemowej,
 - wytwarzaniu pomysłów,
 - sprawdzaniu, wartościowaniu i wyborze najlepszych pomysłów.
- ⁴ Gra dydaktyczna jest metodą nauczania wykorzystującą grę jako formę ułatwiającą zdobywanie wiedzy i umiejętności. Czynnikiem charakteryzującym tę metodę jest zabawa, która jest niezwykle przydatna w procesie uczenia. Gra stanowi odmianę wyżej wspomnianej zabawy i polega na przestrzeganiu ściśle określonych zasad. Służy to poszanowaniu norm oraz przyzwyczajaniu do zwycięstw czy porażek. Można wyróżnić:
- metodę symulacyjną – dotyczy analizy problemów odtwarzanych przez uczniów. Wyniki są porównywane z rozwiązaniami faktycznymi, stanowią symulację, której przedmiotem jest rzeczywistość. Wymaga ona aktywności uczniów biorących udział w grze, a także podlega ściśle określonym regułom;
 - metodę sytuacyjną – ma ona za zadanie kształtowanie u uczniów umiejętności wszechstronnego analizowania dylematów czy problemów. Stanowi odniesienie do sytuacji fikcyjnych, ale bardzo prawdopodobnych;
 - metodę inscenizacji (zabawy inscenizacyjne) – dotyczy odtwarzania roli czy dialogu w sytuacji fikcyjnej, np. wcielanie się w bajkową rolę. Ma wpływ na wychowanie emocjonalne oraz intelektualne.

2. Kreatywny nauczyciel – nauczyciel z wyobraźnią

Termin kreatywność pochodzi od łacińskiego *creatio* – tworzenie. Kreatywność to wymyślanie, eksperymentowanie, wnoszenie czegoś nowego do już istniejących form. Należy ją pielęgnować, aby nie została zablokowana; potrzebuje wyobraźni, spontaniczności, marzeń, pomysłu oraz refleksji. Wyobraźnia dostarcza kreatywnych pomysłów, natomiast dzięki spontaniczności kreatywność pozostaje żywa. Zatem praca nauczyciela na rzecz rozwijania kreatywności dzieci i młodzieży jest zadaniem niezwykle odpowiedzialnym i trudnym. Wymaga przede wszystkim przekonania, że w każdej jednostce tkwi potencjał twórczy i drzemią predyspozycje do kreatywnego myślenia i działania. Potrzebna jest duża aktywność ze strony nauczycieli, by to, co jeszcze uśpione, stało się widoczne i jak najbardziej realne. Kreatywny nauczyciel robi wszystko, by swoich uczniów uczynić świadomymi uczestnikami procesu kształcenia i wychowania. Odznacza się bogatą wyobraźnią, pomysłowością i spostrzegawczością, odchodzi od schematów utrwalonych w szkolnej rzeczywistości i gotowych wzorów postępowania w każdej sytuacji. Wie, że każde dziecko wymaga odrębnego traktowania i zindywidualizowanego podejścia. Kompetencje kreatywnego nauczyciela wykraczają poza wiedzę i umiejętności zdobyte w procesie standardowego kształcenia zawodowego. Wymagają ciągłego doskonalenia, uzupełniania i poszukiwania, zgodnie ze słowami Alberta Einsteina, że „wyobraźnia bez wiedzy może stworzyć rzeczy piękne, ale wiedza bez wyobraźni najwyżej doskonała”.

3. Sposoby uczenia się

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że każdy może stosować inny, swój sposób uczenia. W literaturze wskazuje się jednak pewne modele uczenia się, a można do nich zaliczyć.

- uczenie pamięciowe – jego celem jest zapamiętanie układów wiadomości lub czynności, tak by można je było powtarzać w sposób bezbłędny – podstawowa czynność to powtórzenia; odnoszą się do tego trzy prawa:
 - postawa czynna powoduje lepsze efekty niż postawa bierna,
 - zapamiętanie początku i końca materiału wymaga mniej powtórzeń niż zapamiętanie środka,
 - czas potrzebny do wyuczenia się określonego materiału jest wprost proporcjonalny do kwadratu długości szeregu,
- uczenie się przez rozwiązywanie problemów – gdy podmiot spotyka się z sytuacją nową, trudną, gdy zadanie nie może być rozwiązane przy pomocy posiadanej wiedzy; uczeń musi sam wytworzyć informacje,
- uczenie się przez próby i błędy – wtedy, gdy podmiot znajduje się w jakiejś nowej sytuacji, rozpatruje nowy układ zależności, po to by lepiej przystoso-

wać się do życia. Jest to nieekonomiczny sposób uczenia się, stosowany tam, gdzie zawodzą inne. Podstawowe prawo odnoszące się do tej formy uczenia się to prawo efektu Edwarda Thorndike'a⁵: spośród wielu wykonywanych czynności najsilniej utrwalają się te, po których następuje efekt w postaci nagrody,

- uczenie się przez wgląd (zrozumienie) – odkrywanie organizacji materiału, nadawanie mu jakiejś struktury. Chodzi o wniknięcie w istotę rzeczy, zobaczenie powiązań między elementami, wniknięcie w terminy wchodzące w zakres działania,
- uczenie się sensoryczne – polega na wytwarzaniu odruchów warunkowych,
- uczenie się przez naśladownictwo,
- uczenie się uboczne (mimowolne) – następuje przy okazji wykonywania jakichś czynności,
- uczenie się poprzez zabawę – uczestnicząc w grach, konkursach, turniejach, ale także oglądając takie programy, przyswajamy najczęściej wiedzę i umiejętności praktyczne, przydatne w codziennym życiu. Ta forma uczenia się jest charakterystyczna dla programów edukacji rozrywkowej⁶.

Współcześnie uważa się, że zasadnicza wartość *edutainment* polega na tym, że jest narzędziem służącym realizacji strategii na rzecz określonej zmiany społecznej, np. rozwoju profilaktyki i ochrony zdrowia (np. przeciwdziałanie AIDS), pogłębienia świadomości ekologicznej (np. ochrona gatunków zagrożonych wyginięciem) czy ekonomicznej (np. w zakresie wiedzy o finansach). Ze względu na wykorzystanie wielu kanałów komunikacji i dotarcie do olbrzymiej grupy odbiorców (np. w Indiach jeden z telewizyjnych seriali *edutainment* trafia do 185 milionów osób), narzędzie to świetnie nadaje się do zastosowania w edukacji powszechnej.

Zaletą działań typu *edutainment* jest ich wysoka skuteczność w przekazywaniu wiedzy i umiejętności. Istnieje wiele dowodów (na świecie i w Polsce) na to,

⁵ Najbardziej znaną teorią Thorndike'a jest tzw. prawo efektu (ang. *law of effect*) – reakcja, która spowodowała satysfakcjonujący rezultat, w danej sytuacji, będzie z większym prawdopodobieństwem powtarzana w przyszłości; natomiast reakcja, która spowodowała niesatysfakcjonujący rezultat, będzie z większym prawdopodobieństwem niepowtarzana w przyszłości. Prawo to dotyczy wszystkich zwierząt (również ludzi).

⁶ *Edutainment* – inaczej edurozrywka; neologizm w języku angielskim, powstały z połączenia słów *education* i *entertainment* (stąd niekiedy używa się również określenia *entertainment-education*). W języku polskim funkcjonuje też w znaczeniu edukacja rozrywkowa. Istotę *edutainment* dobrze oddaje powiedzenie „uczyć, bawiąc”. Wskazuje ono zarazem odpowiednią hierarchię ważności. Pod omawianym pojęciem będziemy rozumieć takie działania, których celem jest przede wszystkim edukacja, zaś forma rozrywki jest wyłącznie sposobem uatrakcyjnienia lub ukrycia przekazu o charakterze edukacyjnym. Inaczej mówiąc, programy wykorzystujące *edutainment* uczą przy użyciu metod rozrywkowych (są narzędziem „rozrywkowej” edukacji). Ich celem jest zaktywizowanie osoby do nauki i zbudowanie interakcji pomiędzy edukatorem (lub narzędziem edukacji) a osobą uczącą się.

że wykorzystanie tego narzędzia w procesie edukacji przyspiesza i utrwala pożądaną (lub kreowaną) postawę społeczną, zwłaszcza jeśli przekazywana treść jest użyteczna i zbieżna z oczekiwaniami szerokiej opinii publicznej. Skuteczność ta wynika przede wszystkim z tego, że umysły są bardziej otwarte na przekaz edukacyjny, kiedy odbiorcy nie uświadamiają sobie, że w danej chwili uczą się.

Można wyróżnić dwa rodzaje *edutainment* ze względu na cele i zawartość:

- na rzecz poprawy jakości życia odbiorców i lepszej kontroli nad życiem (edukacja nieformalna, kształtowanie postaw, styl życia) – zazwyczaj poprzez dyskusję i narrację;
- na rzecz kształtowania umiejętności życiowych – prezentacja doświadczeń, symulacji.

Dzięki rozwojowi środków masowego przekazu dla *edutainment* mogą nadejść dobre czasy. Po pierwsze, będzie coraz więcej mediów (w tym cyfrowych) rywalizujących między sobą o odbiorców. Po drugie, rozwój cywilizacyjny i technologiczny świata powoduje zwiększenie zapotrzebowania na edukację, zaś nie wszystkie systemy edukacji są w stanie nadążyć za tymi zmianami i oferować odbiorcom (zwłaszcza młodzieży) wiedzę i umiejętności, które pozwolą na swobodne funkcjonowanie na szybko zmieniającym się rynku pracy. W ten sposób pojawia się miejsce na różnego rodzaju formy edukacji nieformalnej, w tym i *edutainment*.

Można wskazać kilka powodów, dla których warto stosować opisaną strategię w procesie edukacji powszechnej:

- jest to narzędzie, które pomaga zwrócić uwagę opinii publicznej na zagadnienia, które są istotne dla rozwoju społeczeństwa oraz gospodarki,
- jest skuteczną formą edukacji ludzi – wyniki ewaluacji programów tego typu wskazują na znaczący przyrost wiedzy u ich odbiorców,
- ma wpływ na tę sferę świadomości, która jest odpowiedzialna za większość decyzji podejmowanych na co dzień oraz daje możliwość istotnego wpływu na postawy i zachowania ludzi,
- jest narzędziem oddziaływania masowego – oznacza to, że w efektywny sposób jesteśmy w stanie promować na wielką skalę pożądaną zachowania i wzorce postępowania,
- pomimo dość wysokich kosztów przygotowania programów, koszt edukacji z wykorzystaniem tego typu narzędzi jest w przeliczeniu na odbiorcę niższy niż w przypadku programów o charakterze szkoleniowym, czy innych tradycyjnych form edukacji.

Edutainment wywołuje czasem kontrowersje wśród naukowców zajmujących się edukacją. Wielu naukowców i nauczycieli wyraża swoje obawy w związku z przesuwaniem we współczesnym świecie akcentu w procesie uczenia się z wertykalnego (głęboka wiedza, głęboka świadomość) na rzecz horyzontalnego (płytką wiedza, płytka świadomość, wiedza fragmentaryczna), co może skutkować zerwaniem ciągłości w rozumieniu kultury społecznej.

Badania psychologów dowodzą, że człowiek uczy się (od urodzenia aż do śmierci) z wykorzystaniem obu świadomości – głębokiej (głównie na etapie edukacji szkolnej, formalnej) i płytkiej (edukacja nieformalna, kontakty z rodziną, przyjaciółmi, mediami). Współcześnie większe znaczenie świadomości płytkiej w procesie uczenia się wynika ze wzrostu znaczenia mediów w rozwoju człowieka; znacznie częściej uczymy się rzeczy praktycznych, zwłaszcza w kontekście codziennych czynności życiowych. Trzeba podkreślić, że celem *edutainment* nie jest zastąpienie edukacji szkolnej, gdyż inna jest jego funkcja. Nie dostarczy też odbiorcy kompleksowej wiedzy z konkretnego obszaru nauki, gdyż wówczas przekaz stałby się zbyt edukacyjny, a za mało rozrywkowy.

Pozytywne oddziaływanie *edutainment* na społeczeństwo dobrze podsumowuje paradygmat 9P (autorstwa znanej badaczki tej koncepcji Phyllis Tilson Piotrow). *Edutainment* jest:

- przenikający, szerzący się (*pervasive*) – dociera za pomocą mediów do każdego,
- popularny (*popular*) – ludzie lubią i chętnie korzystają z takich programów,
- perswazyjny (*persuasive*) – silny element perswazyjny wynika z promowanych wzorców zachowań, które ludzie są w stanie oglądać, zaakceptować oraz powielać,
- przynoszący korzyści (*profitable*) – inwestycje w *edutainment* zwracają się w różnych wymiarach, także finansowych (niższe koszty społeczne),
- wywołujący emocje (*passionate*) – co pomaga zapamiętać przekaz i promowane w programie wzorce zachowań,
- personalny (*personal*) – pozwalający widzom na indywidualny odbiór i utożsamianie się z bohaterami,
- partycypacyjny (*participatory*) – stwarzający możliwość interakcji z widzami i uczestnictwa w wydarzeniu (czy szerzej: w pewnej akcji społecznej, towarzyszącej programowi),
- zachęcający do działania (*prompts to action*) – dzięki temu, że zawiera wiele podpowiedzi i wskazówek, które mogą być zastosowane w codziennym życiu,
- skuteczny (*proven effective*) – o czym świadczą dziesiątki ewaluacji przeprowadzanych na świecie.

4. Uwarunkowania nieprzystosowania społecznego uczniów

Nieprzystosowanie uczniów jest coraz częściej spotykanym zjawiskiem w szkole, która – obok rodziny – jest głównym czynnikiem kształtowania osobowości dziecka. Jest następną, po środowisku domowym, społecznością, z którą spotyka się ono, i pierwszą, która zapoznaje je z pracą, z odpowiedzialnością. Szkoła ma za zadanie przygotować dziecko do tego, by stało się człowiekiem dorosłym, zdolnym do uczestnictwa w życiu grupy społecznej, do której należy, i aby potrafiło wnieść własny wkład w jej rozwój i przetwarzanie.

W każdej szkole istnieje określony procent uczniów, którzy nastroczają nauczycielom i pedagogom wielu trudności wychowawczych. W związku z tym należy spróbować odpowiedzieć na pytanie, jakie są tego przyczyny i jak należy temu przeciwdziałać. Dzisiejsza rodzina często nie potrafi zaspokoić podstawowych potrzeb psychicznych dzieci. Wielu rodziców uważa, że skoro zaspokoiли potrzeby fizyczne dzieci – jedzenie, ubranie, inne dobra materialne, to ich rola na tym się kończy. Coraz więcej młodych ludzi wchodzi w życie, nie mając należycie uformowanych postaw społecznych.

W 1952 roku UNESCO zorganizowało konferencję poświęconą wychowaniu i zdrowiu dziecka. Ustalono wówczas definicję dziecka przystosowanego i nieprzystosowanego społecznie. W czasie tej konferencji podano prostą definicję dziecka przystosowanego, za takie uważa się „dziecko, które jest zdolne do swobodnego uczestnictwa w życiu swej grupy i do reagowania na jej wymagania w sposób możliwy do przyjęcia”. Dziecko, które można uznać za nieprzystosowane społecznie, nie potrafi żyć się z grupą, zrzuca winę na innych, ma nieodpowiedni stosunek do własnych czynów, brak poczucia odpowiedzialności za swoje życie, brak wiary i umiejętności wyjścia z trudnych sytuacji, jest w konflikcie z otoczeniem – rodzicami, nauczycielami i rówieśnikami.

Dziecko w młodszym wieku szkolnym, wchodząc w środowisko szkolne lub przechodząc do drugiego etapu edukacyjnego, przeżywa wielki stres. Niewdrożone do samodzielności, wychowywane w ciepłarnianych warunkach, dziecko o słabszej strukturze nerwowej często nie umie sprostać tym trudnościom.

Ustalenie dominujących przyczyn nieprzystosowania społecznego uczniów jest konieczne, gdyż działanie resocjalizacyjne w przypadku biologicznych uwarunkowań nieprzystosowania społecznego musi być inne aniżeli w przypadku uwarunkowań społecznych. Rodzina, a zwłaszcza rodzice, odgrywa najważniejszą i wiodącą rolę w procesie wychowania dziecka. Jest ona centralnym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym. Za objawy nieprzystosowania społecznego uczniów uważa się niespełnianie podstawowych wymagań dotyczących realizacji obowiązku szkolnego, znaczne opóźnienie w nauce szkolnej, porzucenie szkoły podstawowej przed jej ukończeniem, systematyczne wagary, ucieczki z domu, picie alkoholu i kradzieże. O nieprzystosowaniu świadczą:

A. Niepowodzenia szkolne

Długotrwałe nierealizowanie przez dziecko podstawowych wymagań szkolnych powoduje, że znajduje się ono w sytuacji stanowiącej zagrożenie dla jego wychowania. Protestem wobec całkowitego braku opieki nad dzieckiem, niskiego poziomu intelektualnego rodziców, zagrożenia bądź braku poczucia bezpieczeństwa, miłości i akceptacji jest niechęć do nauki, lekceważenie obowiązków szkolnych, co w konsekwencji prowadzi do niepowodzeń w nauce.

B. Wagary

Następnym czynnikiem pogłębiającym nieprzystosowanie społeczne uczniów są wagary. Powodują one narastanie trudności w nauce, przyzwyczajają do lekceważenia codziennych obowiązków, spędzania czasu w sposób niekontrolowany na wielogodzinnym wałęsaniu się po ulicy, a to z kolei sprzyja nawiązywaniu czy utrwalaniu niepożądanych kontaktów koleżeńskich.

Przyczyny wagarowania niejednokrotnie tkwią poza szkołą. Powodem opuszczania zajęć przez ucznia mogą być między innymi domowe awantury, niemoralne zachowanie rodziców, brak właściwych wzorców osobowych. Wiąże się to także z niezaspokojeniem podstawowych potrzeb psychicznych dziecka, wynikającym ze stosowania przez rodziców niewłaściwych metod wychowawczych, złego i lekceważącego traktowania oraz częstego stosowania kar cielesnych – nieadekwatnych do czynów.

C. Uciezki z domu

Uciezki dzieci z domu są dowodem na to, że gniazdo rodzinne przestaje być bezpiecznym schronieniem, że dziecko czuje się w nim zagrożone. Uciezka jest często krokiem desperackim, przeżywanym w stanie silnego lęku, nie tylko przed tym, czego dziecko doświadcza w domu, ale również przed tym, co czeka je poza jego murami.

D. Picie alkoholu

Bardzo niebezpiecznym symptomem nieprzystosowania społecznego u dziecka jest picie alkoholu. Bywa ono bardzo często przyczyną dokonywania przestępstw o charakterze chuligańskim. Ma także ogromny wpływ na rozwój fizyczny i psychiczny dziecka – uniemożliwia naukę szkolną i wytrąca nieletniego z normalnego trybu życia.

E. Zachowania przestępcze

Przypadki przestępczości przypadkowej nieletnich są sporadyczne. Zazwyczaj przestępczość nieletnich uwarunkowana jest dłuższym procesem niedostosowania społecznego. Chłopcy stanowią zdecydowaną większość wśród nieletnich przestępców. Dzieci popełniają przestępstwa najczęściej we dwoje lub troje. Najmłodszy kradną przede wszystkim na terenie szkoły i własnego domu. Postępujący proces demoralizacji zaznacza się tym, że przestępstwa częściej zaczynają mieć miejsce w oddaleniu od najbliższego środowiska nieletniego.

Dzieci nieprzystosowane społecznie stanowią dość liczną grupę w okresie szybko postępujących przemian społeczno-ekonomiczno-kulturowych. Pogoń za dobrami materialnymi oraz dążenie do gromadzenia ich za wszelką cenę powodują, że młode pokolenie kształtowane jest zgodnie z sentencją „czas to pieniądz” i lepiej „mieć niż być”. Dlatego też coraz więcej młodych ludzi wchodzi

w życie z niewłaściwie uformowanymi postawami społecznymi. Wśród tej młodzieży znajduje się wiele jednostek nieprzystosowanych społecznie. W związku z tym można wysnuć następujące wnioski:

- należy poświęcać więcej czasu na rozmowy z dzieckiem,
- należy nie tylko zakazywać, ale również tłumaczyć, „dlaczego?”,
- należy ściśle współpracować z nauczycielami i nie lekceważyć żadnych uwag na temat zachowania dzieci w szkole,
- wspólnie z wychowawcą, pedagogiem lub innymi nauczycielami starać się rozwiązywać problemy i szkolne niepowodzenia dzieci,
- należy chwalić dzieci nawet za najmniejsze sukcesy,
- należy je zachęcać do uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych, gdyż dają one możliwość rozwijania osobowości i zainteresowań [5].

5. Porzucanie klas lekcyjnych

Dlaczego naszym szkołom tak trudno podnieść poziom nauczania? Jednym z istotnych powodów jest to, że nie zostały one zaprojektowane do tego, czego od nich wymagamy. Zaprojektowano je ponad wiek temu, naśladując produktywny fabryki z tamtej epoki. Przez standaryzowanie sposobu nauczania i sprawdzania szkolne systemy mogły kształcić dzieci tak, jak ujednoczone fabryki wytwarzały produkty. Ów model, w którym umieszcza się uczniów w klasach i uczy ich tych samych rzeczy w dokładnie ten sam sposób, działał właściwie, gdy większość uczniów szła prosto do pracy w przemyśle.

W 1900 roku tylko 17% wszystkich miejsc pracy wymagało wykształconych pracowników, natomiast we wrześniu 2013 roku odsetek ten wzrósł do ponad 60%. Obecnie chcemy, aby większa liczba uczniów opanowała bardziej wymagający zakres przedmiotów i wykształciła więcej specjalistycznych umiejętności. W gospodarce opartej na wiedzy ludzie muszą być z jednej strony bardziej elastyczni, z drugiej jednak wiele zyskują poprzez kultywowanie indywidualnych talentów i zainteresowań. Edukacja przypominająca fabrykę nie wystarcza, a więc jest nieefektywnym sposobem nauki i maksymalizacji potencjału większości dzieci.

Świat się zmienił, lecz nasze szkoły są ciągle takie same. Wszyscy rodzice wiedzą, że dzieci mają zróżnicowane potrzeby edukacyjne w różnych okresach swojego życia. Jeśli chcemy, aby wszystkie dzieci osiągały sukcesy w szkole i życiu, potrzebujemy systemu, który może dostosować się do potrzeb różnych uczniów – jest to dokładnym przeciwieństwem standaryzacji. Mamy system edukacyjny, który wymaga, żeby uczniowie spędzali w klasie określony czas, ale nie oczekuje, że każde dziecko opanuje to, czego się uczy. W rezultacie uczniowie nie otrzymują wsparcia potrzebnego do opanowania każdego tematu, zanim przejdą do następnego. Tworzy to luki w edukacji większości dzieci – luki, które mszczą się na kolejnych poziomach edukacji.

Nadchodzi era nauczania internetowego. W miarę tego, jak w kolejnych latach będzie ono zyskiwało na popularności i polepszało swoją jakość, przyniesie nadzieję na ucieczkę z tradycyjnej sali lekcyjnej. Jeśli zdołamy wykorzystać szansę, uczenie przez internet może zapewnić każdemu dziecku edukację dostosowaną do jego potrzeb i umożliwiającą odkrycie pełni jego możliwości.

Podsumowanie

Zaprezentowane wybrane metody dydaktyczne wskazują na dużą ich różnorodność. Kreatywni nauczyciele mogą doskonalić swój warsztat i rozwijać umiejętności dzieci, by te nie porzucały edukacji.

Obecne reformowanie szkolnictwa wszystkich szczebli powinno zaspokoić potrzeby każdego ucznia czy studenta. Osoby, które nie ukończyły edukacji zgodnie z trybem nauczania, mogą ją uzupełnić na każdym etapie swojego życia. Ważne, aby wiedziały, co chcą robić w życiu, jaką wykonywać pracę i do czego mają predyspozycje.

Różnorodność form edukacyjnych pozwoli na uzupełnienie odpowiedniej wiedzy i nabycie niezbędnych umiejętności, aby znaleźć swoje miejsce na wymagającym, współczesnym rynku pracy.

Bibliografia

- [1] Kruszewski K., *Sztuka nauczania*, t. 1: *Czynności nauczyciela*, Warszawa 2013.
- [2] Kupisiewicz Cz., *Dydaktyka ogólna*, Oficyna Wydawnicza Graf Punkt, Warszawa 2000, s. 55.
- [3] Kupisiewicz Cz., *Podstawy dydaktyki*, Warszawa 2005.
- [4] Nowacki T.W., *Leksykon pedagogiki pracy*, Radom 2004.
- [5] Pólturzycki J., *Dydaktyka dla nauczycieli*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999.

Selected didactic methods for the development of young people and reaction of school

Summary: The article presents didactic methods. Reform of all levels of education should meet the needs of every student or student. The variety of educational forms allows you to complement your knowledge and acquire the skills you need to find your place on the demanding, contemporary job market.

Keywords: educational forms, creativity, education.